

The Enigma of Suffering

Editors: Dr. Baruch Kahana, Dr. Chayuta Deutsch, Ronny Redman

חידת הייסורים

עורכים: ד"ר ברוך כהנא, ד"ר חיותה דויטש, רוני רדמן

c/s

B/M

645

59

H53

2012

עורך אחראי: דב איכנולד

ציור השער: רפי יניגר

עיצוב העטיפה: עדי עיצובים
עריכת לשון: לאה קליבנוף
לוחות: ישראליט
הפקה: טפר בע"מ

המערכת עשתה ככל יכולתה על מנת לאתר את בעלי הזכויות של כל החומר (לרבות צילומים) שגלוקה ממקורות חיצוניים. אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות, ואם יובאו לידיעתנו, נפעל לתקן במהירות הכאורה.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר - כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

All Rights Reserved © 2012

Miskal - Yedioth Ahronoth Books and Chemed Books | P.O.B. 53494, Tel-Aviv, 61534 Israel

כל הזכויות שמורות © 2012 למשכל - הוצאה לאור מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי חמד
ת"ד 53494, תל-אביב 61534 | E-mail: info@ybook.co.il

ולבית מורשה בירושלים, ת.ד. 29253 ירושלים 91291 טלפון 02-6216462, press@bmj.org.il

דאנאקוד 362-4456 | מסת"ב 978-965-545-393-5 | נדפס בישראל 2012 Printed in Israel

ייסורים ואהבה

אחינעם יעקבס

רותם חלתה בסרטן כשהיתה בת שלוש וחצי. היא נפטרה בח' בסיוון תשס"ח, והיא בת שבע שנים.

"יש לקבל ייסורים באהבה," היו מטיחים בי.

באיזו קלות לוחצים אצלנו על ההדק. "לקבל ייסורים באהבה."

משפט זה היה מהדהד בראשי, ואני, כולי, הייתי נזעקת ומתקוממת מתוך קרביי. אם ירצה אדם לקבל ייסוריו באהבה – יקבל, אך כיצד זה יכול אדם לקבל את ייסורי האחר באהבה? כיצד יכולה אם לקבל את ייסורי בתה באהבה? והרי עצם הנכונות, כביכול, לקבל את ייסורי האחר באהבה מכילה בתוכה קהות-לב ואכזריות. כיצד יכולה אני לראות בייסורי בתי הקטנה ולקבל אותם "עליי" באהבה? את חלקי בייסורים, ניחא – אבל את ייסוריה?!

משפט זה, על גרסותיו השונות, היה מציף בי לעתים כעס, לעתים עצב, אבל תמיד חוסר הבנה וחוסר נכונות להיענות לו.

עד שיום אחד, בשעה שגברו ייסוריני, התבהר לי פירושו של הביטוי. כמו עיוור שנפקחות עיניו, התברר לי שעד עתה לא הבנתי כלל את הוראת חז"ל. לפתע הבנתי כי מה שכתוב כאן הוא, כי בשעה שמגיעים על אדם ועל הקרוב אליו ייסורים – הרי שיש להתגבר ולהתחזק בעניינה של האהבה. הדבר היחיד שיכולנו לתת (ולקבל) ללא גבול היה אהבה. ככל שרבו ייסוריה של רותם, ככל שהפכנו אנו להיות חסרי-אונים בכל מה שקשור לרפואתה, ככל שלא נותר לנו דבר להושיע בו – הרי שהתחמשנו באהבה. הדבר היחיד שיכולנו לעשות מול הייסורים היה לאהוב. לקבל את הייסורים על-ידי הוספת עוד אהבה לרותם.

ברגע שהתבהר לי מאמר חז"ל זה לא יכולתי להבין כיצד לא ראיתי זאת קודם. כיצד יכולתי בכלל לחשוב בלבי דבר אחר.

ככל שהלכו והתמעטו אמצעי העזרה שיכולנו להגיש, ככל שהלכו ורבו ייסורי הגוף, כך הלכה והתעצמה האהבה בינינו. והיא יכלה להם, האהבה. היא יכלה

להם, מול גלי הכאב וגלי הצער. מול גלי הפחד וגלי החולשה, מול כל אלה עמדה לה אהבה גדולה. ויכלה להם.

כמו ישימו על כף אחת את כל הכאב כולו ומולו את האהבה, והרי היא מכריעה את הכף.

אודה ואתוודה, אני יודעת היטב שמאמר חז"ל זה נכתב בהקשר של אהבת ה', אבל אני יכולה לפרשו אלא באהבת האדם. אני אומרת דבר על אהבת ה'. אני מהללת ואיני מתריסה. אדם מאמין וירא ה' אני, וכך עמדתי גם בשנים אלו בשיח אמוני מול קוני, אם בתפילה אם בשאלה. אם ככנים אם כעבדים. מבקשת אני להשאיר עמידה זו במרחב הפנימי שלי כאדם מאמין מול מלכו של עולם. אני משתפת בו אנשים. "ה' לי. מה יעשה לי אדם."

בכל הקשור לאלוהים, להנהגתו, ישנם הרבה יותר דברים שאיני מבינה מאשר דברים שאני מבינה.

מוטב לי שאשאיר סוגיה מרכזית זו בגדר של דבר שהוא 'צריך עיון', כשאלת חיים בעבורי. עם זאת, במקום שבו אני יודעת – שם אני מוכנה לשתוק. אני יודעת את טיבה של ההשגחה, אני יודעת לענות על שאלת "צדיק ורע לו", אני יודעת הרבה על ירושלים של מעלה. דיני שאדע מה עליי לעשות כאן, בירושלים של מטה, שבה שוככת בתי הקטנה והכואבת. מוטב לי שאניח לשאלות פילוסופיות אלו על הטוב והרע בעולם ועל אהבת ה'. דיני שאדע להשיב על שאלות של בשר ודם. מוטב שאקבל את ייסוריה של בתי באהבה גדולה אליה.

המשמעות של קבלת ייסוריה של בתי באהבת ה' היתה מבחינתי להגיד "כן" לצעקה גדולה של "לא" שהרהדה מסוף העולם ועד סופו. אין דבר שהוא משאיר את האדם בכדידותו יותר מאשר להגיד לכאב שלו "כן". אני לא יכולתי אלא להיות עם בתי. ללטף את ידה, להביט בעיניה ולאהוב אותה באהבת אם ללא גבול. להזיל דמעה בסתר לנוכח כאבי הגוף ולנוכח האפשרות, שהלכ ממאן לקבלה, שהמוות יפסיק את כל החסד והיופי שבה. למען האמת, הרגשתי שהקב"ה, כביכול, מזיל דמעה יחד עמי, כצער גלות השכינה.

א. איוב – השאלה הנסתרת

לפני שנים, כשעוד לא ידענו את צערו של איוב אלא מתוך לימוד ועיון בספר, הכנתי שיעור מסכם לתלמידותיי. חודשים אחדים למדנו יחד את פרקי הספר: היינו עם איוב במלחמתו ובוזעקתו אל האלוהים, בבקשתו להבין את דרכי הנהגת ה'. והנה, בעודי מרפרפת על פרקי הספר שזה עתה סיימנו ללמוד וחושבת כיצר

לסכם את הלימוד שנגע בשאלות יסוד רוחניות ותיאולוגיות ובשאלות קיומיות גם יחד, מצאתי את עצמי נדהמת – כיצד לא שמתי לב?
 כששאלתי את תלמידותיי במה עוסק הספר, הן השיבו שהספר שואל על הנהגת ה' בעולם, מעלה את שאלת הייסורים, את שאלת "צדיק ורע לו" וכן הלאה. כל תשובותיהן היו אמת. אכן, הספר כולו שואל ומשיב בשאלות הנהגת ה', הגמול וההשגחה. אולם, הספר אינו פותח בשאלה הזאת! הספר אינו פותח כלל בשאלה על האלוהים, אלא בשאלה אחרת לגמרי – על האדם:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הַשְּׂמֵת לִבְךָ עַל עֲבָדַי אִיּוֹב: כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּאֶרֶץ אִישׁ
 תָּם וְיָשָׁר יִירָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע.
 וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר הַחֲנֹם יִירָא אֱלֹהִים הֲלֹא אֶת שְׂכַתְּ בָעֵדוּ
 וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִסְבִּיב: מַעֲשֵׂה יָדָיו וּמִקְנֵהוּ פָרַץ בְּאֶרֶץ
 וְאוֹלָם שֶׁלַח נָא יָדְךָ וְנַע בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ אִם לֹא עַל פְּנֵיךָ יִבְרַכְךָ (איוב א, ח-י).

"האם ישנו אדם מאמין בעולם?" שואל הספר, "ואם כן – מה טיבו?"
 והנה, "המבחן" בנוגע לטיבו של האדם מופסק על-ידי איוב. איוב מפנה את השאלה מהמישור הרן באדם אל המישור של הנהגת ה'. "אתה שואל עלי?" אומר איוב, כביכול, "ובכן – אני שואל עליך!" האלוהים שואל על האדם ועל אמונתו, ואיוב מפנה את השאלות על הצדק ועל הנהגת העולם – כלפי שמים.
 הספר נענה למהלכו של איוב ונפתח בו ויכוח תיאולוגי: מענה אחד רודף את משנהו, תשובת ה' האחת מביאה לזו שלאחריה. לכסוף מסתיים הספר, ככל הנראה בהבנה של איוב שישנם דברים שהוא לא ידע לעולם, גם אם נראה שלעולם לא יפסיק לשאול.

אבל בתחילת הספר נשאלה שאלה נוספת! ומה היא עליה?
 מה יודעים אנו לומר על האדם לאחר ספר איוב? וכי עליו קיבלנו תשובה? והרי לא ייתכן שהספר שואל שאלה חזקה כל-כך ואינו משיב עליה.
 והספר אכן משיב עליה, אך נדרש מבט נוסף כדי לגלות את התשובה.
 התחלתי ללמוד את ספר איוב מהתחלה, אספתי יחד עם תלמידותיי את כל מה שהספר מלמד אותנו על אודות האדם. לאחר שבועות וחודשים של שיח תיאולוגי שבמרכזו נמצא האל, מצאנו עצמנו מדברות פתאום על האדם:
 על העובדה ש'אדם מאמין' קיים, למרות הכול.
 על שניתן להשתמש במילים של אמונה, ולהשאירן ריקות מתוכן ומקיום רצון

ה'.

על בדידותו הרבה של האדם ועל חיפושו אחר קשר.

על הכאב הגדול שיכול אדם להכאיב לחברו.
 ועל כך שבשיח תיאולוגי קיימת האפשרות לשכוח את האדם הסובל.
 לעניות דעתי, ההטעיה של הספר מכוונת. הנה, גם אנו הלכנו אחר הוויכוחים
 השונים והתייחסנו אל הספר כאל סימפוזיון מלומד המציג גישות תיאולוגיות
 ופילוסופיות שונות. אבל אין המדובר כאן בסימפוזיון ואין המדובר בשיח בין
 הוגי-דעות – אדם השרוי בסבלו הוא שנגלה כאן.

לימים באו עלינו הרעות. מחשבות ותפילות שביני לבין אלוהי אשיר לשיח שלי
 עם אלוהים. הבנותיי, שאלותיי, חיפושיי, אמונתי – כל אלה גלויים וידועים לפני
 בוחן כליות ולב. ומי חכם ויבן אלה?

אולם, בכל פעם שהייתי שומעת אמירות שדרשו ממני משהו בתחום האמונה
 או שרצו להסכיר, לסדר או לבקש משמעות טובה למחלתה של רותם הייתי
 מתקוממת בתוכי. דברים שאדם אומר בלבו, לעתים אסור לו לומר לזולתו. אין
 אני אומרת כך רק כדי שלא יפגע אדם בזולתו, אלא מצד האמת. כיוון הפנייה
 שבו נאמרים הדברים – אם מהאדם אל עצמו או מהאדם אל זולתו – מהותי
 לעצם נכונות התוכן שלהם. וכי יודעים אנו את כל שיש לדעת בנוגע לאדם עד
 שביכולתנו לומר דברים על אודות אלוהים ודרכי השגחתו בעולם? והרי אין
 המדובר פה בהרצאה או בשיעור מוסר בישיבה, אלא בילדה קטנה, יקרת-לב
 ואהובה ובמשפחתה הרואה בסבלה ומחבקת אותה בייסוריה.
 "יש לקבל ייסורים באהבה." באהבה גדולה. לזולת. לאדם.
 זו העצה הטובה, היפה והרחומה ביותר שקיבלתי.

והאהבה הזו הלכה והזדקקה, הלכה והתעצמה, וככל שהיה בידינו פחות ופחות
 להושיע לגוף, כך הלכה האהבה וגברה, עד שלבסוף לא היתה תלויה בדבר כלל,
 אפילו לא בחיים עצמם.
 אהבת עולם אהבתך.

ב. הסובל והתמונה האוטופית

אדם פשוט אני. איני מתיימרת להיות יותר ממי שאני. כשהוצבתי במערכה עם
 בתי ועם כל האהובי מסביבה, ניסיתי להלך ביושר-לבב. היה עלי להרחיב את
 מושג האמונה עד לגבולות שלא ידעתי שעשויים להיות קיימים. היה עלי למצוא
 מחזות חדשים של תפילה ושל אמונה. לפעמים נזקקתי לשפה חדשה ממש.
 גיליונות פרשת-השבוע המחולקים בבתי-הכנסת היו משאירים אותי פעמים

רכות בודדה וכואבת. אני מזכירה דווקא את הדפים הללו בגלל נגישותם לכלל הציבור, ובגלל הקלות הבלתי נסבלת שבה מוגשת בהם אמונה שטחית לכל דורש. הרגשתי כי כדי להמשיך את השיח הדתי והאמוני הקיים וכדי לשמור על המסגרת, מוכנים הכותבים להקריב אותנו. מחלה ומוות של ילד קטן, סבל ואימה – כל אלו מאיימים על התמונה האוטופית. משפטים כמו "הכול לטובה", "ה' אוהב אותך" ואחרים מעיין אלו היו מכאיבים ופוגעים בי כמו חצי רעל.

עמדו בפניי שתי בררות: לקבל את הנאמר בהם, להמשיך לראות בעולם הרמוניה וחסד, ללא רוע וללא כאב ("רק בקוצר שכלנו איננו מבינים מדוע זה לטובה"), או להבין שהציור שהם מציירים אינו כולל אותי. שהוציאו אותי מהכלל. שהתיאור שתיארו אינו יכול להכיל מקרים כואבים ועצובים כל-כך כמו המקרה שלי.

האפשרות הראשונה לא היתה יכולה להתיישב על דעתי. אמנם איני תלמיד-חכם, אבל אני משתדלת להלך בכנות. הרגשתי שהגישה הזו מבטלת את כל ההבדל שבין טוב לרע, מתעלמת מכאב של מישהו אחר ומבטלת את הווייתו – ובעיקר שהיא מקהה את לבי. לא נותר לי אלא לבחור באפשרות השנייה, לקרוא דברים אלו ולהרגיש שנותרתי לכד. בתי ואני מפריעות לתיאור המושלם של עולם מלא בנסים, ואין לנו בו מקום. אנחנו מקלקלות את המסיבה. האדם הכואב נשאר בבדידותו. ונוסף כאב על כאבי.

אם נשארתי אדם מאמין, הרי שזה למרות כל אלה. בימים אלו הייתי מוצאת מזור לנפשי המיוסרת בכתביו של הרב סלוביצי'ק, אשר עם היותו איש אמונה שלם, הסכים להביט על הכאב, להכיר בו, ולשמוע את זעקת הסובל שכל הווייתו זועקת. והיו אנשי-רוח ורבנים אשר היו מוכנים להביט יחד אתי על מחוזות הכאב והעצב. אנשים טובים שסבבו אותנו והושיטו יד, ובעיקר אלינו פתחו את לבם. אנשים שהסכימו למפגש, על אף שבסופו-של-יום הוא הותיר כאב גם בהם. אנשים אשר אף-על-פי שבאים הם מתוך עולם ברור של תורה ואמונה בה', או אולי דווקא מתוך שהם באים משם, ראו גם את האדם ובחרו להושיט לעברו יד תומכת וחמלה. איני יודעת היכן הייתי היום בלעדיהם.

ג. הושיט לו יד והקימו

במסכת ברכות דף ה', ע"ב, מביאה הגמרא רצף של סיפורים בעלי מבנה חוזר. אביא את הסיפור הראשון בלשונו:
 רבי חייא בר אבא חלש, על לגביה רבי יוחנן.
 אמר ליה: "חביבין עליך יסוריך?"

אמר ליה: "לא הן ולא שכרן".

אמר ליה: "הב לי ירך".

יהב ליה ידיה ואוקמיה.

תרגום: רבי חייא בר אבא חלה. נכנס אליו רבי יוחנן.

אמר לו: "חביכים עליך ייסורים?"

אמר לו: "לא הם ולא שכרם".

אמר לו: "תן לי את ירך".

נתן לו את ידו והקימו [=הבריאו].

רבי יוחנן רואה את רבי חייא חולה ושואל אותו האם ייסוריו חביכים עליו. לאחר ששאל את שאלתו, הוא ממתין לתשובת ר' חייא. רק משהשיב רבי חייא עצמו שאין הוא חפץ לא בהם ולא בשכרם והביע נכונות לקום מצערו, יכול היה רבי יוחנן להושיט לו את ידו.

בסיפור השני בסוגיה זו רבי יוחנן עצמו חולה ורבי חנינא הוא השואל אותו: "חביבין ייסורים?" ולאחר שרבי יוחנן משיב: "לא הם ולא שכרם", מושיט לו רבי חנינא את ידו ומקימו. ושואלת הגמרא מדוע צריך רבי יוחנן שיושיטו לו יד, והרי יודע הוא בעצמו להקים חולים מחוליים? אלא, משיבה הגמרא, ש"אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים". אין לרבי יוחנן איזה לחש מופלא היכול להעמידו על רגליו. זקוק הוא, בדיוק כמו חברו בסיפור הקודם, לאדם שיעמוד מולו ויושיט לו את ידו.

כל אדם זקוק להושטת יד. לפנייה מאדם המצליח לצאת מעצמו לעבר האחר, מוכן ויכול לראותו באשר הוא ולהושיט לו יד כדי להקימו. אין כאן דברי ניחומים, אין כאן האדרת הסבל, אין כאן הצדקת האלוהים, אלא ראייה של אדם את רעהו והושטת יד אליו בשעת כאבו: "הב לי ירך, יהב ליה ידיה ואוקמיה". ובמפגש הזה שבין הידיים המושטות אחת לעבר רעותה מתרחש החסד הזה, המקים אדם מחלישותו.

באותם ימים חיפשתי קריאה אחרת, חיפשתי שיח אמוני ותורני השומע גם את האדם באשר הוא. חיפשתי תורה אנושית. תורת חיים. מילים חדשות באו למלא את חסרונן של המילים המשומשות עד להכאיב.

הייתכן שהקדושה נמצאת במקום שבו מושיט האדם יד לעבר חברו? כאשר הוא מצליח לצאת מעצמו ומתורתו ולפגוש את האחר? הייתכן שליטוף שמלטפת אני את בתי באהבת נצח וברצון אין-סופי להיות עמה הוא עצמותן של קדושה ותפילה?

המשיכו חיבוטי הנפש באמונה. נמצאו אפיקים חדשים של חיפוש האדם אחר אלוהיו. אבל הדבר המרכזי היה החיפוש אחר האדם: כיצד להיות בהוויית חיים מלאה עם אלו שאהבה נפשי; כיצד לעבור את הפער האי-סופי שבין אדם לרעהו; איך להשיל את כל הקליפות החיצוניות ולהיות שם ביחד, באהבה גדולה.

בחיל וברעדה כותבת אני כאן את השורות הבאות. מתייסרת בתוכי בין התנועה האומרת לכתוב לבין התנועה האוסרת. האם לא יהיה בכך משום חילול הקודש? האם מתוך כך שכל יד תוכל למשש את הרגעים האלו לא תיקח היא אותם מעמנו? הלוואי שלא אצטער על כך.

שיחת קודש כזאת היתה בינינו ביום שישי האחרון, כמה שעות לפני לכתה לכלי שוב. רותם היתה כואבת ודאובה אך מלאת חיות, חדה ונמצאת בכל הווייתה. היא שכבה בסלון ואני ישבתי לידה. שרתי לה וליטפתי את גופה הכואב. ליטפתי רגל, יד, פנים. מעלה אני רגעים אלו כעת על הכתב וחשה אני אותם בכל גופי. אצבעות ידי נזכרות מאליהן באותו ליטוף, והכאב שבהן דומה לי ככאב פנטום שמתארים אנשים שאיכדו איכר מאיברי גופם והוא ממשיך לכאוב להם, בהיעדרו. איזו נחמה היתה במגע גופינו זה בזה, כמו לא ניתן היה להבחין מי הלוטפת ומי המלוטפת. לפתע התקבלה הודעה בפלאפון שלי והשבתי עליה בהיסח-הרעת.

"מי זה היה?" שאלה רותם מיד.

"מיכל. היא שאלה מה שלומך, והשבתי לה שכואב לך."

"אני לא רוצה שתגידי שכואב לי."

הצטערתי על התשובה ששלחתי, ביקשתי את סליחתה ואמרתי שלא אעשה זאת שוב.

"ומה לענות אם שואלים אותי מה שלומך?"

שקט השתרר בינינו. רותם היתה ילדה יישרת-לב, ושתינו חיפשנו מילים ראויות לענות על שאלה קשה זו.

"אגיד ש'בסדר', אמרתי. "בכך למעשה לא אמרתי כלום," ניסיתי להוציא עצמנו בהתחמקות.

"אבל אני לא בסדר," השיבה רותם בכנות ובעצב.

ושוב השתרר שקט שבו חיפשנו בכאב את המילים הנכונות.

לפתע התעורר קול חזק בתוכי, הישרתי מבט אל רותם ואמרתי לה:

"רותם שלי, אהובה. הרגל שלך כל-כך כואבת. גם הירד כמעט שאינה זזה. הראש כל-כך כואב. נראה ששום דבר כבר לא בסדר. אבל זאת לא רותם. זאת

הרגל שלך, זאת היד שלך, זאת לא את! את זאת המחשבה והחוכמה שלך, הרגישות והאהבה שלך, התבונה והחיוך שלך. ואת כל-כך מקסימה וכל-כך מלאה בטוב, באהבה, ביופי ובטוהר. את ממש ממש 'בסדר'. לגמרי!"

רותם הביטה בי עמוקות, במבט שבו הפכנו להיות לאחת, וחיוך עמוק מני-ים היה בשתי עיניה הטובות והחכמות.

"נכון, השיבה, "אז תגידי שאני בסדר."

והחיבוק שלנו לא היה צריך עוד מילים.

בימים שאני שבה לאותה שיחה, אני מתמלאת כאב וגעגוע המחשבים לחתוך את נפשי, אך אני מוצאת בה גם נחמה גדולה. יש שאדם חי חיים שלמים ואינו יודע להגיד את הדבר הזה. מודה אני על כך שיכולנו לשוחח שיחה כזאת. שהיו בינינו כנות ואהבה, נגיעה פנימה ושיתוף. ועוד מתנחמת אני בכך שגם רותם וגם אנחנו ידענו שהסרטן יכול להשחית את הגוף עד שלא נותר כי אם כלי שבור ומלא בכאב, אך בדבר האמתי הוא אינו יכול לגעת – כמי שהיתה רותם. בנשמתה המלאה, בחיות שלה, באהבה, בחוכמה ובמלאות, בכל אלה לא היתה למחלה דריסת רגל. ורותם נשארה צחה ותמימה, מתוקה ומלאת חיות.

ובינינו נשארה האהבה.

אי-אפשר לקחת אותה מאתנו.

ד. בין מישורי חיים

בימי מחלתה של רותם הייתי צריכה להלך בין שני מישורי חיים: להיות בתודעת חיות של כל רגע ורגע בניסיון לחיות את הרגע במלואו, לראות בכל יום את היופי והחיות שבו כמו אין איום של מוות נושף בעורפנו, ובה-בעת, בצורה שאינה מתיישבת עם ההיגיון, להחזיק גם את מישור החיים המציאותי שבו יודעים אנו לאן מועדות פנינו. היתה זו עבודה יום-יומית של כולנו, אבל לא רצינו לוותר. לא חשבנו שנכון לעצום עיניים, ולא רצינו שבגלל ידיעתנו את המציאות, לא נוכל לשמוח ולחיות במלאות את מה שנותר.

לאחר לכתה של רותם, מצאתי את עצמי מנסה שוב להלך בין שני מישורי חיים. הייתי צריכה להשיב שלום לחיי, בין כל מה שנקרע והופרד. ראיתי אנשים שכאבם הכיל והקיף את כל ישותם. קינאתי ביכולתם לאחוז ולא לאפשר לכוחות החיים להקחות ולהשכיח, לא את יקיריהם ולא את הכאב, אך קשה היה לי לראות את שקיעתם.

ראיתי גם אנשים שדבקו בחיים היתה לי להשארה. אך היה לי קשה לראות

כיצד בחירתם ללכת בצד החיים נעשתה תוך נטישה מאחור של כל מה שהיה, לעתים כמעט ללא יכולת לגעת או להביט.

ושוב, לא רציתי לוותר. רותם יקרה לי, והיא הפכה להיות חלק מהגדרת הוויית ממש. האם אין די בכך שהמציאות כפתה עלינו שלא להיות בה יחד? לא הסכמתי שהסרטן ינצח גם את מחוזות החפץ שלי. בהם אי-אפשר לגעת. שם, אני רוצה להמשיך ולהיות יחד.

האם לא תימצא הדרך להיות "גם וגם"?

בחודשים הראשונים היו הגעגועים לכאב פיזי אשר יכולתי לספור באמצעותו את איברי גופי. הייתי בוכה הרבה, ולעתים כמעט שלא הייתי מוצאת אוויר לנשימה.

שמת-לב שכאב חדש מצטרף לו לרשימת הכאבים הקודמת. היה זה הכאב על כך שרותם הופכת להיות משהו עצוב. שרותם הופכת להיות "בעיה" שיש להתמודד איתה. שרותם הופכת להיות קושי שיש להתגבר עליו. כל ישותי צעקה "לא" אל מול הדבר הזה. והרי רותם היתה לי כאוצר, כמשיבת-נפש, כאור הטוב, כמים חיים. הרי רותם היתה לי כמרגליות ואבנים טובות. איני מוכנה שרותם תיהפך לקושי ולבעיה, אך גם איני מוכנה לוותר על האוצר הזה.

והחלטתי שאין קיצורי דרך. שיש דרך אחת ארוכה, אך היא היחידה שאני מוכנה ללכת בה. איני מוכנה להפסיק את הקשר שהיה בינינו. איני מוכנה להסב ראשי. רוצה אני להמשיך ולהביט ולדבר ולאהוב, אף אם יהיה זה כרוך גם בכאב. אבל אני לא אעצור בכאב. אין הוא המטרה הסופית. הוא רק נמצא בדרך. ואני מוכנה לשלם את מחירו כדי לזכות במה שמעבר לו.

אני רוצה להמשיך ולחיות ולמלא את חיי ואת חיי משפחתי בשמחה, בחיות, בהתחדשות, בסקרנות, ועם כל זה להיות גם עם רותם. עם רותם, שהיא חלק מהגדרתי, שהיא חלק מכולנו. לא בכוח, אבל גם לא בפשר. בטבעיות הנכונה שתמיד היתה בה.

לא רציתי שהכאב יהפוך אט-אט לרעל. שיחלחל וייטע בי מרירות. ראיתי אנשים שבחרו מסיבה זו שלא לדבר, לא לעסוק ולא להישיר מבט אל מחוזות הכאב, תוך דבקות בחיים אך גם תוך ויתור על חלק חשוב מהווייתם. הבנתי שאם אני רוצה שרותם תמשיך להיות חלק חי מחיי ולהלך עמי, הרי שלפעמים יהיה זה כרוך בכאב. לא כל הזמן. רוב הזמן רותם נמצאת איתי וממלאת את חיי בשמחה, באהבה, באמונה, אך יש שהמחיר הוא גם כאב.

אני מנסה לראות את הכאב כאוצר סמוי. בכל פעם שהוא מגיע, אני נותנת לו להיות שם. אני כואבת אך גם שמחה, ונזכרת בנוכחות של כל הטוב שהיה, ובעצם עדיין עודנו. אני חושבת על כך שכל פיסת כאב מעידה על יופי וקסם

רבים כל-כך. אם לא הייתי אוהבת כל-כך אז, לא היה הדבר כואב כל-כך היום. ובכל זאת, גם כאשר יודעת אני עד לאיזו עוצמת כאב אפשר להגיע, הרי שהייתי הולכת שנית, באותם צעדים בדיוק. לו רק היה אפשר. אני מקדמת באהבה גדולה את הכאב הזה. אני מקדשת אותו, איני נשארת רק בו, אבל אני שמחה בו. הוא חלק מהעושר של חיי. אני הולכת ברחוב הומה אנשים זרים לי, ואני חושבת על כך שהם רואים אדם מן השורה, אינם מעיפים מבט שני, אבל הם אינם יודעים אילו אוצרות יקרים נושאת אני בתוכי. מרגליות ואבנים טובות, היקרים מזהב ומפז רב ונופת צופים.